

İranda Nizamini gözdən salmaq cəhdləri

“Gəncəli dahi ya farsdır, ya da heç şair deyil” (!?)

Nüfuzlu humanitar platforma olaraq dünyada təsir dairəsini getdikcə genişləndirən Nizami Gəncəvi Beynəlxalq Mərkəzinin təşkil etdiyi builki Bakı Forumunda Prezident İlham Əliyevin böyük Azərbaycan şairi haqqında səsləndirdiyi “Onun müdrikliliyi və istedadı Azərbaycan xalqının istedadını və müdrikliliyini təcəssüm etdirir” fikri dərhal qonşu İranda fars şovinist dairələrin xüsusi qışqançlığı ilə qarşılandı. Tehranda Nizami həftəsinin və konfransının keçirilməsi, burada “Nizaminin fars şairi”, Azərbaycanın qədim mədəniyyət mərkəzi “Gəncənin İran şəhəri” olmasının iddia edilməsi tarixi reallığın gülünc şəkildə təhrif edilməsi, tarixi həqiqətin inkar edilməsi cəhdi idi.

İranda millətçilərinin dəmtutanlarından olan Məhəmmədtəqi Cəfəri bu kitabında dünya ədəbi fikrinin, az qala, “şeyrin Allahı” kimi qəbul etdiyi dahi Nizami Gəncəvi haqqında elmi əsası olmayan qeyri-etik fikirlər səsləndirmiş, Nizamini şeiriyyət və söz sənətkarlığına kölgə salmağa çalışmışdır. Görünən budur ki, bu əsəri yazmaq qəsdinə düşən müəllif Nizamişünasları və onların sanballı əsərlərini kənara qoyaraq özünün “dar və naqış şexsi pəncərəsindən” baxmaqla dahi Nizami Gəncəvi ədəbi irsinə birtərəfli şəkildə nəzər salır. Və gələnən qənaətlər onu göstərir ki, alim heç də gördüklərini deyil, şexsən axtardıqlarını iddia edir.

– Nizami kimi dünya şöhrətli və geniş öyrənilmiş bir mütəfəkkir şair barədə subyektiv, həm də cəfəng mülahizələr toqquşdurmaq yalnız sifariş və muzzdlu xidmət ola bilər...

– Təəssüf ki, bu əsər Nizami Gəncəvi yaradıcılığı haqqında əsassız və birtərəfli müddəa və fikirlərlə doludur. Ona görə də dediyiniz “sifariş və muzzdlu xidmət” məsələsi istisna edilmir. Əks halda, müəllif ya ağılı, ya da məsuliyyətini itirib. Başabəla Cəfəri dini ibadətə növlərindən, dua və onun növlərindən söz açır, şeir, poeziya haqqında uzun-uzun fikirlər söyləyir. O, Məhəmməd peyğəmbərdən başlayır, İmam Əlinin şeirlərindən bəhs edir, şairlərin yalan danışmasından, vəsf etdikləri obyektə, həqiqətə təhrif etməsindən şikayət edir.

Qurana əsaslanan müəllif şeiri və şairliyi inkar edir. Guya, Quran ayələrinə əsaslanaraq şairliyi dəlilik kimi təsdiqə çatdırmağa çalışır. Bu inkaredici fikirlərini, istinad üçün gətirilən Quran ayələrinin ardından müəllif “islam şeiri” kimi bir məfhum irəli sürüb onun təsdiqi ilə məşğul olur. Müəllifin şeirə verdiyi tərifdən “ideologiyaya pərçimlənmiş şeir” mülahizəsi açıq-aydın ortaya çıxır. Lüzum olmadığı halda mövzudan kənara çıxaraq şeir imamlarının ədəbiyyata münasibətindən uzun-uzadı söhbət açır.

Ən nəhayət, mətləb üstünə qayıdan bu başabəla alim böyük ustad Nizami Gəncəvinin oğluna nəsihətdəki bir beytdən: “Şeyrə dolaşır fənninə girmə, çünki yalanı daha gözəldir” fikrindən yarıpıb bu misralardakı düşüncələri “şeyr haqqında söylənən mənfi fikir” adlandırır. Müəllifin “Şairlik üçün təbi-rəvan gərəkdir, sözə hər don geydirmə şair olmaz” beytini də dahi Nizamini “vicdan əzabı” kimi dəyərləndirməsi, “Məgər insanların həqiqi günaşə olan ehtiyacını şairin sehrəngiz intizamı yalançı buludları ilə örtüb puç və boş qələmə vermək olarmı?” kimi mürəccə qənaət və nəticə ifadə etməsi qüdrətli söz ustasının nadir şairlik istedadını gözdən salmaq niyyəti açıq-aydın göstərir.

(ardı var)

Hazırladı:

Tahir AYDINOĞLU, “Xalq qəzeti”

AMEA-nın müxbir üzvü Əbülfəz Quliyevlə bu mövzuda söhbəti aşağıdakı suallarla davam etdirdik.

– Son 1 əsrin ədəbi-ictimai xronikası göstərir ki, fars ədəbiyyatşünas və ideoloqları Nizami Gəncəvinin Azərbaycan şairi olmasını inkar etməyə çalışsalar da, buna nail ola bilmirlər. Ümumiyyətlə, akademik Maarın dediyi kimi, “Nizamidən başdan-baş türk iyi gəldiyini” yaxşı bilən İran şovinist dairələri, hansı yolla olur-olsun, bu ümumşərq dahisini Azərbaycandan qoparmaq istəyirlər. Bu mümkün olmadıqda isə onun böyüklüyünü və dünya şöhrətini aşağılamağa çalışırlar.

– Farslar həmişə Nizamini Firdovsiyə qışqandıqlarından ondan sevgi və rəğbətlə bəhs etməyiblər. Çünki əmindirlər ki, Nizami fars dilində yazsa da, fars deyil, farslığa bağlı olmayıb. Firdovsiyə təmtəraqlı heykəllər qoysalar da, onu göylərə qaldırsalar da, bunu Nizami ilə bağlı etmirlər. Sadəcə, onlar Nizamini dünya şöhrətinin Azərbaycan xalqına nəsis olmasını istəyirlər. Beynəlxalq Nizami mərkəzinin Azərbaycanla bağlı uğurlu fəaliyyəti də bu baxımdan qonşu ölkədə narahatlıq doğurur. Qıssası, İranda Nizami sevgisi saxta və birtərəflidir. Bunun çox sayda sübutları var.

Nizami Gəncəvinin milli mənsubiyyəti, məkanı həmişə İran alimlərində qıçıq və həsəd hissi yaratmışdır. Elə buna görə XVII əsrdən başlayaraq Nizami Gəncəvinin əlyazma nüsxələrinə Nizamini “İranda Qum şəhərində doğulmuş” barədə əsassız məlumatı saxtakarcasına daxil etməkdən belə çəkinməmişlər. İndi də onun fars mənşəli olması fikrini ortaya atıb bu mövzuda İranda konfrans keçirmək, beynəlxalq aləmə bu yalanları sırtımaq fikrinə düşmələri də ənənəvi saxtakarlığın davamından başqa bir şey deyildir.

Bu da onu göstərir ki, din qarşısı kimi ortağ mədəniyyət paylaşdığımız farsların millətçi ideoloqları bu saxtalaşdırma əməllərinə bu gün başlamamış, təbiiyyətdə uzun əsrlər hüzur içində yaşadığı türklərin haqq-sayını yerə vürmüş, bu xalqa qarşı bədxahlıqdan hələ də əl çəkməmişlər. Şimali Azərbaycanın

7 milyonluq xalqı (indi 10 milyondan çox) ikinci dəfə dövlət müstəqilliyinə qovuşduqdan sonra Güneydəki 35 milyonluq azərbaycanlıların da müstəqillik və milli birlik arzusuna düşəcəyini düşünərək, bundan xoflanaraq hakim İran millətçiləri bütün ideoloji sahələrdə (şiəçilik amili başda olmaqla) əks-təbliğət, dezinformasiya fəaliyyətinin dairəsini daha da genişləndirməyə çalışmış, diplomatik korpusu da bu işə səfərbər etmişdir.

Bu yaxınlarda əlimə keçən bir kitab da fikrimi tam şəkildə təsdiq edir. Bu üzdənirəq nəşrlə tanışlıq göstərdi ki, Nizami Gəncəvi problemi İranda dövlət siyasəti səviyyəsinə qaldırılmışdır və bu istiqamətdə dezinformasiya tədbirləri bir neçə on illərdir ki, altdan-aldan müxtəlif münasibətlərlə həyata keçirilir. Ona görə də həmin kitab haqqında düşüncələrimi qəzetin sevimli oxucuları ilə bölüşmək qərarına gəldim.

– Mümkünsə, bu bərədə bir az ətraflı məlumat verin.

– Həmin kitab böyük Azərbaycan şairi Nizami Gəncəvi yaradıcılığının fəlsəfi tədqiqinə həsr olunub. Müəllifi İran İslam Respublikasının şiə filosofu, əllamə Məhəmmədtəqi Cəferidir. İranda nəşr olunub-olunmadığı bəlli olmayan, fars dilindən tərcümə edilmişdir. Ona görə də nəşrin adı da belədir: “Nizami Gəncəvinin şeirlərində hikmət, ürfan və etik mövzular”. İlk baxışda böyük bəşəri ideallar tərənümçüsü Nizami Gəncəvi yaradıcılığına müraciət etmək işində qəribə bir şey yoxdur. Amma məsələyə dərinliklə fikir verəndə başqa mətləblər, bəd niyyətlər ortaya çıxır.

– O hansı mətləblərdir?

– Adətən, bir dildən başqa dilə tərcümə işi ilə məşğul olanlar elm, ədəbiyyat və mədəniyyət adamları olur. Amma çox qəribədir ki, bu kitabı dilimizə tərcümə edən, ona ön söz, təqdimat yazan şexslər İran İslam Respublikası Xarici İşlər Nazirliyinin əməkdaşlarıdır. Radikal şiəçilik ideologiyasının ixracına və təbliğinə xidmət edən bu kitabın Azərbaycana necə yol tapması, dövlət idarələrinə hədiyyə şəklində paylanması da başqa bir məsələdir. Əsas mətləb isə aşağıdakı kimidir.